

Nr 147.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364); given Stockholms slott den 25 februari 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över härvid fogade förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
K u n g ö r e l s e
om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Härigenom förordnas, att 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 skall erhålla följande ändrade lydelse.

59 §.

1 mom. Byggnad skall vara försedd med erforderliga takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket.

Uppstigningsöppning skall hava ett dagermått av minst 50×60 centimeter. Uppstigningsöppning i yttertak skall vara försedd med lucka av plåt. Fönster i sådan lucka skall utgöras av trådglas.

Mellan vindsgolv och uppstigningsöppning i tak skall finnas fast stegeliksom även mellan översta våningsplanet och vindsplanet, därest trappförbindelse saknas.

Överstiger skorstens höjd över takytan på den sida, från vilken tillträde till skorstenen lättast kan erhållas, 1,2 meter, skall järnsteg finnas på skorstenen.

2 mom. Byggnad, vars höjd överstiger 8 meter, skall, där ej Konungen för viss stad annorlunda förordnar, tillika förseas med hållfasta och varaktiga anordningar till skydd mot olycksfall vid arbete å taket, därvid skall gälla följande:

1. Tak, som lutar 1:4 eller mera, skall förseas med nockräcke av stadigt järnrör i lämpliga fästanordningar. Räcket skall vara beläget omkring 15 centimeter från takytan samt vid ena sidan av och i jämnhöjd med taknocken. Är genom taknocken uppdragen skorsten eller liknande anordning, skall vid dennas nedre sida anordnas nockräcke eller runt densamma anbringas skorstensband med handgrepp.

2. Å tak, som lutar 1:4 eller mera, skall därjämte vid takfoten eller takbrott antingen anordnas ståndränna eller annan rännanordning, som lämnar stadigt fotfäste, eller ock utföras snöräcke, dock att snöräcke icke bör anordnas vid vinkelrännas utlopp eller eljest, när därigenom större snöanhopning kan uppstå.

3. Är å tak, som har en lutning av 1:4 eller mera, taknocken belägen mer än en meter från uppstigningsöppning, skall järnsteg anbringas mellan denna och taknocken eller, om uppstigningsöppningen endast är av-

sedd för förbindelse med skorsten, mellan öppningen och skorstenen. Är å sådant tak avståndet i sidled mellan skorsten, som skall rensas av skorstensfejare, och närmaste uppstigningsöppning större än en meter, skall mellan denna och skorstenen takbrygga utföras med en bredd av minst 25 centimeter.

4. Takfönster med större dageröppning än 60×80 centimeter samt lanterniner skola, om de uppskjuta mindre än 35 centimeter över takytan, upptill och vid sidorna omgärdas med skyddsräcke av minst 75 centimeters höjd. Överstiger takfönstrets eller lanterninens bredd 4 meter, skall räcket framdragas även vid nedre sidan.

Ljusbrunn skall omgivas med räcke eller annan skyddsanordning med en höjd av minst 75 centimeter.

3 mom. Avvikelse från bestämmelserna i 1 och 2 mom. må medgivas av byggnadsnämnden, då särskilda skäl därtill äro.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1944, då i byggnadsordning eller brandordning intagna bestämmelser, som innefatta avsteg från vad i kungörelsen stadgas, skola upphöra att gälla.

Bestämmelserna i 1 mom. första stycket samt 2 mom. skola gälla även i fråga om byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före kungörelsens ikraftträdande, därvid skall iakttagas:

att föreskrivna åtgärder skola vara utförda senast inom fem år från nyssnämnda dag, därest ej Konungen annorlunda bestämmer; samt

att byggnadsnämnden skall övervaka bestämmelsernas tillämpning och göra för ändamålet erforderliga besiktningar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social- och kommunikationsdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, fråga om *vissa åtgärder för att förebygga olycksfall vid arbete på byggnads tak.*

Föredraganden anför följande.

I skrivelse den 23 september 1942 till chefen för socialdepartementet ha Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund, svenska bleck- & plåtslagareförbundet, Stockholms bleck- och plåtslagaremästareförening samt svenska bleck- & plåtslagareförbundets avd. nr 6 i Stockholm hemställt om vissa åtgärder för att förebygga olycksfall vid arbete på tak. Sedan vissa yttranden inhämtats över nämnda framställning, har jag den 25 januari 1944 anmodat de sakkunniga som den 28 november 1941 tillkallats för att verkställa utredning av frågan om regionplanelagstiftning och en översyn av gällande lagstiftning för byggnadsverksamheten jämte vad därmed äger samband (stadsplaneutredningen 1942) att skyndsamt avgiva yttrande i ärendet samt inkomma med det förslag, som däri kunde finnas påkallat.

Stadsplaneutredningen har den 31 januari 1944 avgivit det begärda yttrandet jämte förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan. Efter det att utlåtanden över förslaget inhämtats från olika myndigheter och sammanslutningar, anhåller jag att nu få upptaga denna fråga till behandling.

Gällande bestämmelser.

Enligt 59 § byggnadsstadgan skola i byggnadsordning meddelas bestämmelser rörande anordningar å byggnad som avse att bereda arbetare skydd vid verkställande av underhållsarbeten och dylikt. Med stöd

av detta stadgande ha i de flesta byggnadsordningar för städer och samhällen intagits föreskrifter i ämnet. Föreskrifterna, som mestadels överensstämma med bestämmelserna i § 16 punkt 5 normalförslaget till byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle (SFS 1937: 57), innehålla i regel, att å takfall med brantare lutning än 1:3 skola, där byggnadsnämnden prövar erforderligt, lämpliga anordningar vidtagas till tryggnad mot olycksfall vid arbeten å taket, såsom räcke eller brygga utmed taknocken, skyddsräcke vid takfoten eller dylikt.

Förutom nämnda bestämmelser finnas i byggnadsordningarna för flertalet städer och samhällen även vissa föreskrifter om anordnande av taköppning m. m. Normalförslaget till byggnadsordning för stad, köping och större municipalsamhälle innehåller härom i § 16 punkt 2, att å byggnad med mer än en våning skall finnas erforderligt antal lätt åtkomliga takluckor eller tillräckligt stort öppningsbart fönster i järnram. I § 13 normalförslaget till byggnadsordning för mindre municipalsamhälle har beträffande boningshus upptagits i huvudsak samma bestämmelse. Dessa föreskrifter i normalförslagen ha merendels i huvudsak följts i byggnadsordningarna.

I vissa brandordningar för städer och samhällen torde finnas bestämmelser liknande dem, som nyss nämnts, angående takluckor, stegar m. m., stundom utbyggda med stadganden i syfte särskilt att underlätta och trygga skorstensfejarens arbete. Sålunda stadgas i § 26 brandordningen för Stockholm bl. a., att på hustak, varigenom skorsten är uppdragen, skall finnas en inifrån huset lätt tillgänglig öppning, så vid att en fullvuxen person kan genom densamma komma upp på taket, att om å tak med större lutning än 1:3 nämnda öppning är anbragt på mer än en meters avstånd från taknocken, skall mellan denna och öppningen finnas säkert fästad järnstege, att järnstege också skall finnas mellan taknocken och ostigbar skorsten, om taket har större lutning än 1:3 och taköppningen icke är anbragt intill skorstenen, att ostigbar skorsten av mer än 1,2 meters höjd över taket skall vara försedd med järnstege samt att om skorsten av större höjd än 1,2 meter är uppdragen intill taknocken och takets lutning överstiger 1:3, skorstenen skall vara försedd antingen på vardera sidan åt husets längdsidor med järnstege eller ock på minst tre sidor med säkert fäst handräcke av järn.

Särskilda bestämmelser till förekommande av olycksfall vid takarbete ha slutligen meddelats genom kungörelsen den 14 januari 1938 (nr 16) om användande av livbälte jämte säkerhetslina vid arbete å vissa hustak. Enligt denna kungörelse, som utfärdats med stöd av 7 § 1 mom. och 52 § lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd, skall arbetare vid utförande av arbete å tak av arbetsgivaren tillhandahållas livbälte jämte säkerhetslina. Saknas å taket lämpliga anordningar för säkerhetslinans fäste, skall arbetsgivaren tillhandahålla

lämplig person för linans fasthållande på betryggande sätt. Kungörelsen har emellertid endast avseende å sådant arbete på hustak, varå lagen om arbetarskydd äger tillämpning och gäller sålunda icke exempelvis arbete, som utföres av husägaren själv eller av medlem av hans familj. Från kungörelsens tillämpning har vidare undantagits arbete å tak till byggnad, vars taknock befinner sig högst fem meter över marken eller som är försedd med räcke vid takfoten, ävensom, där ej på grund av snö- eller isbildning särskild fara för halka föreligger, arbete å hustak, som har en lutning av högst 30 grader — motsvarande lutningen 1:1,74 — samt är försett med fot- eller ståndränna.

Plåtslagareförbundens framställning och yttranden däröver.

I sin förutnämnda skrivelse den 23 september 1942 ha *Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund, svenska bleck- & plåtslagareförbundet, Stockholms bleck- och plåtslagaremästareförening* samt *svenska bleck- & plåtslagareförbundets avd. nr 6 i Stockholm* framhållit, att det vid upprepade tillfällen inträffat, att plåtslageriarbetare under utförande av arbete på tak störtat från detsamma och ljutit en ögonblicklig död eller ådragit sig svåra skador. Detta berodde enligt förbundens mening på att gällande bestämmelser i byggnadsordningarna om skyddsanordningar på tak, främst nockräcken, gällde endast nyuppförda fastigheter. I 1938 års kungörelse om användande av livbälte jämte säkerhetslina stadgades bl. a., att om å taket sänkades lämpliga anordningar för säkerhetslinans fästande, skulle arbetsgivaren tillhandahålla lämplig person för linans fasthållande. Det vore emellertid svårt att förstå, var den person skulle vara placerad, som skulle hålla fast livlinan. Att denne skulle utan eget skydd placera sig exempelvis på ett brant takfall utan fotrännor kunde ej vara meningen. Ej heller vore det rimligt, att personen i fråga skulle stå på gården och hålla i en lina åt en arbetare, som arbetade på takfall åt gatan eller omvänt. Förbunden förordade, att fastighetsägarna skulle åläggas att anbringa nockräcken på alla tak, oavsett lutningen, dock med undantag för sådana, där lutningen vore mindre än 1:5 samt fot- eller gesimsränna eller s. k. snöskydd funnes anbragt i taksprånget. Vore lutningen större än 1:5, och funnes ej fot- eller gesimsränna, borde utöver nockräcke även anbringas snöskydd. Vidare borde brandluckorna i yttertaken vara så placerade, att en relativt bekväm passage från vindsplanet ut på taket erhöles. För närvarande vore det på vissa håll hart när omöjligt även för en smärt person att kunna komma upp på taket.

Över framställningen avgav på anmodan av chefen för socialdepartementet *riksförsäkringsanstalten* yttrande den 21 december 1942. Anstalten framhöll, att flertalet olycksfall vid takarbete inträffade på äldre hus, där erforderliga anordningar till förebyggande av nedstörtande vanligen

icke funnes. Vid arbete å taken till dessa äldre hus vore det i många fall nästan ogörligt för arbetaren att efterleva 1938 års kungörelses bestämmelser om användande av livbälte med säkerhetslina. I de fall då särskild person skulle fasthålla livlinan, låte sig detta ofta icke göra utan att livlinan bleve till så stort besvär och hinder i arbetet, att arbetaren hellre utsatte sig för olycksfallsrisken än han arbetade med bälte och livlina. Icke sällan syntes härvid också arbete med bälte och livlina innebära lika stor om icke större risk för olycksfall som arbete utan dessa. Enligt riksförsäkringsanstaltens förmenande borde för att förebygga olycksfall ägarna till hus, där arbete å tak måste anses innebära påtaglig risk för olycksfall, åläggas att förse taken med erforderliga anordningar till skydd mot olycksfall. Med hänsyn till bestämmelsernas syfte finge det anses önskvärt, att de icke begränsades till att avse blott städer och större samhällen utan att de utan inskränkning bleve gällande för hela landet. Det borde ankomma på byggnadsnämnden att tillse, att stadgandena efterlevdes. Beträffande ort, där byggnadsnämnd ej funnes, kunde tillsynen över bestämmelsernas tillämpning måhända lämpligen uppdragas åt hälsovårdsnämnden.

Riksförsäkringsanstalten föreslog, att bestämmelser skulle meddelas av i huvudsak följande innehåll:

För möjliggörande av att nödiga arbeten å taket kunna på betryggande sätt utföras skall byggnad, vars tak har en starkare lutning mot horisontalplanet än 1:5, vara försedd med tillförlitligt fastsatt, längs ena sidan av taknocken och 60—70 cm nedanför densamma gående rör av rostskyddat stål av ändamålsenlig dimension eller ock med annan av vederbörande kommunala myndighet eller, i fråga om statsverket tillhörig byggnad, av byggnadsstyrelsen godkänd anordning. Taket skall därjämte vara försett med fot- eller gesimsränna av sådan konstruktion, att rännan giver säkert fotfäste, eller ock skall nedtill å taket finnas anbragt ett på tillförlitligt sätt utfört och lämpligt placerat skyddsräck (s. k. snöskydd). Där skorsten, ventilations- eller annan anordning hindrar nockräcks eller snöskydds framdragande, skall lämpligt skyddsräck eller skorstensband med handgrepp finnas anordnat.

Har tak mindre lutning mot horisontalplanet än i föregående stycke anges men större än 1:10, skall taket, i enlighet med vad därom i nämnda stycke sägs, vara försett med fot- eller gesimsränna eller snöskydd.

Lanternin å tak skall vara inhägnad medelst tillförlitligt skyddsräck.

Brandlucka i tak skall vara så belägen och dimensionerad, att den medger bekväm och riskfri passage från vindsplanet ut på yttertaket.

I anslutning härtill anförde riksförsäkringsanstalten, att fordringarna i sista stycket i fråga om brandlucka syntes endast böra gälla nybyggnader, medan däremot övriga bestämmelser borde avse alla byggnader. Slutligen framhöll anstalten, att om de föreslagna åtgärderna vidtoges för hela landet, skulle detta medföra en kraftig åtgång av stålrör samt att det med hänsyn till den rådande knappheten på material av dylikt slag knappast vore tillrådligt att påbjuda åtgärdernas genomförande, förrän mera normala förhållanden inträtt.

Efter remiss till *byggnadsstyrelsen* inkom denna med yttrande i ärendet den 16 juni 1943. Styrelsen förklarade, att de åsyftade åtgärderna syntes vara i stort sett befogade och lämpliga. Enligt plåtslagareförbundens förslag skulle skyldigheten att vidtaga vissa strängare säkerhetsåtgärder bero på om takets lutning vore större än 1:5. Styrelsen ansåge dock, att denna lutning utan olägenhet kunde ökas till 1:3 eller 1:4. Åtskilliga skäl talade för fastställande av gränsen till 1:3. Vid ringa hushöjd borde vidare undantag kunna medgivas.

Styrelsen anförde ytterligare bl. a.:

Nockräcken böra i regel anordnas å husbyggnader samt kunna å tak med jämförelsevis svag lutning anses innebära tillräckligt säkerhetsmoment. Motsvarande räcken böra framdragas vid sidan om och nedanför skorstenar eller också bör så kallade skorstensband anbringas, särskilt vid större taklutningar och där skorsten genom hindrande läge tvärs över nockar och genom en längd av över en meter kan anses försvåra framkomligheten å nocken och anbringande av livlina. Vid utförande av nya nockräcken bör tillses, att fästena anbringas så att nockräcket kommer i jämnhöjd med nocken. Där ny- eller omtäckning sker vid nock, bör samtidigt med anbringande av nockräcke den spetsiga vinkeln avplanas omkring 15—20 centimeter, varigenom plåtslageriarbetarnas förflyttning utefter nocken underlättas. Nockräckena torde icke behöva vara av stål utan kunna utföras av vanliga rör av tillräcklig dimension.

Snöskydd synes icke erforderligt, där fotränna finnes eller gångbar gesimsränna, så utformad att dess ytterkant skjuter upp över takytans plan på motsvarande sätt som en fotränna eller ett snöskydd. Där sådana skyddande fot- eller gesimsrännor saknas, kunna snöskydd i många fall innebära ett ökat säkerhetsmoment för arbetarna, men anordningen innebär å andra sidan utan tvivel betydande risker för läckage å sådana ställen, där takplåten genomspikats eller skruvar indragits för fästande av säkerhetsanordningarna i fråga. Särskilt vid takfoten på takfall med svaga lutningar eller i rännedalar med relativt starka påfrestningar genom snö och is torde lämpligheten av snöskydd kunna ifrågasättas. Snöskydden böra därför endast anbringas vid långa eller branta takfall samt å övre takfallet vid brutna tak men i regel icke vid vinkelrännor eller trånga prång mellan kupor och dylikt, där snö anhopas och isbildning lätt uppstår. Fasthållning och tätning av snöskyddsanordningen bör ske på sådant sätt att läckage ej uppstår genom lossnande beslag.

Brandluckor på mer än en meters avstånd från användbara fästningsanordningar för livlinan böra omflyttas eller göras nya, när så på grund av lokala förhållanden kan anses nödvändigt. Samtidigt bör iakttagas, att luckorna äro av tillräcklig storlek. Nya brandluckor böra utföras med en fri öppning av minst 50×60 centimeter.

Skydd för lanterniner, som äro fritt belägna, bör anordnas. Skyddsräcke bör dock icke anbringas å nedre sidan av lanternin för att icke förorsaka onödig snöanhopning. Betryggande fasthållning bör tillses samt säkrast möjliga tätning mot läckage.

För genomförande av här föreslagna åtgärder bör föreskrivas tillräckligt lång tidsfrist, förslagsvis tre år, för fastighetsägarna samt att hänsyn även måste tagas till under kristiden rådande materialbrist.

Plåtslagareförbundens förutnämnda framställning ingavs, utom till chefen för socialdepartementet, även till överståthållarämbetet. Sedan överståthållarämbetet anmodat *byggnadsnämnden i Stockholm* att avgiva yttrande över framställningen, meddelade byggnadsnämnden i skrivelse till överståthållarämbetet den 25 november 1942, att nämnden, som vitsordade behovet av skärpta och mera detaljerade föreskrifter rörande anordningar till skydd mot olycksfall vid arbeten på tak, hade för avsikt att efter inhämtande av vissa organisationers yttrande hos stadsfullmäktige hemställa om erforderliga ändringar och tillägg i byggnadsordningen. Byggnadsordningens bestämmelser rörde endast nya byggnader, varför byggnadsnämnden hemställde, att överståthållarämbetet måtte meddela föreskrifter om motsvarande skyddsanordningar å redan uppförda byggnader. Nämnden åberopade ett den 17 november 1942 dagtecknat utlåtande av *överingenjören G. Chatillon-Winbergh*. I detta upplystes att av Stockholms hela byggnadsbestånd högst hälften kunde antagas ha blivit försett med räcke eller brygga vid taknocken eller skyddsräcke vid takfoten. Överingenjören framhöll vidare, att snöskottning av taken vore en säkerhetsfråga, särskilt inom den inre staden, där byggnaderna i allmänhet vore förlagda i gatulinjen och gatutrafikanterna måste skyddas mot snöras och nedfallande istappar. Även inom stadens ytterområden måste taken dock vanligen skottas. Snöskottarnas arbete vore farligt, och det vore därför motiverat att i enlighet med plåtslagareförbundens önskan skärpa kraven på säkerhetsanordningar för sådant arbete. I § 26 brandordningen för Stockholm funnes vidare vissa föreskrifter angående anordningar till tryggnad av skorstensfejarnas arbete. Dessa föreskrifter borde lämpligen överflyttas till byggnadsordningen. Överingenjören föreslog, att i byggnadsordningen skulle stadgas i huvudsak, att å tak, som lutar 1:5 eller brantare, skall finnasnockräcke, att tak, som lutar 1:5 eller brantare, därjämte skall, därest fotränna eller gesimsränna saknas, vara försett med snöräcke vid takfoten, att å plåttäckt tak, som lutar 1:3 eller brantare, liksom å alla tegel- eller skiffertäckta tak skall förutomnockräcke även anordnas takbrygga av minst 25 centimeters bredd jämte förbindelsestegar till varje skorsten, som skall rensas av skorstensfejare och som icke är lätt tillgänglig på annat sätt, t. ex. genom närbelägen taklucka, att fönster i takytas plan eller föga upphöjt däröver samt lanternin skall inhägnas medelst skyddsräcke av minst 50 centimeters höjd, att i tak skola finnas erforderliga uppstigningsöppningar med dagermått minst 50×60 centimeter, att uppstigningsöppning skall vara försedd med icke självstängande lucka av plåt och att fönster i sådan lucka skall utgöras av trädglas, samt att mellan vindsgolv och uppstigningsöppning i tak skall finnas fast steg, från vars översta stegpinne takbrygga, steg till skorsten ellernockräcke direkt skall kunna nås.

I fråga om redan befintliga byggnader förordade överingenjören, att överståthållarämbetet skulle påbjuda att alla byggnader, som ej redan vore försedda med skyddsanordningar för takarbete, skulle inom viss tid, förslags-

vis fem år, förses med sådana anordningar i överensstämmelse med de föreslagna föreskrifterna i byggnadsordningen.

Byggnadsnämnden inhämtade sedermera yttranden i ärendet från brandchefen i Stockholm samt Stockholms stads skorstensfejaremästareförening, svenska skorstensfejeriarbetareförbundet, Stockholms byggmästareförening och Stockholms fastighetsägareförening.

Brandchefen i Stockholm och *svenska skorstensfejeriarbetareförbundet* tillstyrkte utan erinran överingenjörens förslag. Även *Stockholms stads skorstensfejaremästareförening* tillstyrkte förslaget under framhållande likväl, att fast steg borde anordnas jämväl mellan översta våningsplanet och vindsplanet i sådana byggnader, där särskild trappa icke funnes mellan nämnda plan.

Stockholms byggmästareförening anförde bl. a., att det icke syntes motiverat att fordra särskilda skyddsanordningar vid en så ringa lutning som 1 : 5. I vart fall vore skyddsanordningar överflödiga å villor och småstugor. Snöskottning syntes endast i undantagsfall förekomma å dylika byggnader, och även om sådan skulle företagas syntes den med tillräcklig säkerhet kunna ske utannock- och snöräcken. Utom till kostnaden måste man taga hänsyn till den omständigheten att anordningar, som genombröte takbetäckningen, alltid innebure en försämring ur byggnadsteknisk synpunkt. Att inhägna alla takfönster och lanterniner med räcken vore även onödigt. Förslaget borde fördenskull omarbetas. Beträffande förslaget, att även befintliga byggnader, i den mån de icke redan vore försedda med de föreslagna skyddsanordningarna, skulle inom fem år förses med sådana, uttalade föreningen, att ett beslut i denna riktning i varje fall icke borde fattas under nu rådande förhållanden. Ett dylikt påbud skulle medföra betydande kostnader för fastighetsägarna och kunde icke heller vara lämpligt med hänsyn till bristen på material och arbetskraft.

Stockholms fastighetsägareförening avstyrkte för sin del helt det framlagda förslaget under åberopande, att det icke visats att frekvensen av antalet olycksfall vid arbeten på tak vore stor. Inom föreningen vidtagna beräkningar angående ungefärliga kostnaden för de ifrågasatta anordningarna hade utvisat, att densamma skulle komma att uppgå till icke mindre än i genomsnitt 0,2—0,3 procent av fastigheternas taxeringsvärde. Då man syntes kunna utgå ifrån, att anordningarna skulle komma att avse omkring 4 000 fastigheter i Stockholm samt taxeringsvärdet å dessa kunde uppskattas till i genomsnitt 500 000 kronor för varje fastighet, syntes sammanlagda kostnaden för utförande av ifrågavarande arbete komma att uppgå till över 4 miljoner kronor. Föreningen kunde icke anse det rimligt, att fastighetsägarna, vilka under tiden efter krigsutbrottet för inrättande av skyddsrum fått vidkännas avsevärda utgifter, skulle åläggas ytterligare kostnader av denna betydande storleksordning under en tid, då på grund av hyresregleringslagen icke föreläge möjlighet till kompensation för desamma. Med

hänsyn till nu rådande materialbrist och dyrtid vore tidpunkten för genomförande av de föreslagna skyddsanordningarna ej heller lämplig.

Med anledning av dessa yttranden har *överingenjören Chatillon-Winbergh* den 16 mars 1943 avgivit förnyat utlåtande i ärendet. I utlåtandet framhölls bl. a., att kostnaden för ettnockräcke för närvarande vore 8—10 kronor per löpmeter, vilket för normala fall betydde en totalkostnad av 200—300 kronor per fastighet eller omkring 0,1 procent av byggnadskostnaden för ett trevåningars smalhus. Utgiften för ettnockräcke syntes icke kunna kallas så betungande, att man fördenskull borde avstå från en säkerhetsåtgärd, vars ändamålsenlighet icke kunde bestridas och som uttryckligen begärts av de yrkeskategorier, som hade att taga personliga risker vid takarbete. Olägenheterna av att genombryta takbeläggningen för fastsättning av skyddsräcken m. m. vore i regel icke så stora. På grund av de av byggmästareföreningen och skorstensfejaremästareföreningen framställda detaljanmärkningarna föreslog överingenjören vissa jämkningar i det tidigare förslaget, huvudsakligen innebärande, att skyddsanordning ej skulle erfordras å villabyggnad eller då byggnadsnämnden med hänsyn till byggnadens ringa höjd medgäve undantag, att fordran på snöräcke skulle bortfalla, där rännanordningen vid takfoten vore av betryggande stadighet för att ge takarbetare pålitligt fotfäste, att fönster i takluckor och dylikt samt lanterniner, uppskjutande mer än 35 centimeter över takytan, icke behövde omgärdas med skyddsräcke, samt att fast steg skulle anordnas mellan översta våningsplanet och vindsplanet, därest trappförbindelse där sakenades.

Stadsplaneutredningen.

Stadsplaneutredningen har till en början erinrat, att utredningen i sitt den 17 juni 1943 avgivna betänkande II med förslag till vissa ändringar i byggnadsstadgan (SOU 1943:30) i syfte att åstadkomma mera enhetliga och rationella bestämmelser föreslagit överflyttning av åtskilliga i de lokala byggnadsordningarna för närvarande intagna föreskrifter till byggnadsstadgan. Nuvarande 55 § byggnadsstadgan, som handlade om taktäckning, hade i betänkandet föreslagits utbyggd bl. a. med föreskrifter om skyddsanordningar å tak. I sådant hänseende hade föreslagits, att å takfall med brantare lutning än 1:3 skulle, där ej byggnadsnämnden medgäve undantag, lämpliga anordningar vidtagas till skydd mot olycksfall vid arbeten å taket, samt att byggnad med mer än en våning skulle utrustas med erforderligt antal lätt åtkomliga takluckor eller tillräckligt stort öppningsbart takfönster i järnram. I motiven hade utredningen uttalat, att frågan om meddelande av strängare och utförligare bestämmelser i ämnet enligt vad utredningen erfarit vore under behandling i annan ordning — med vilket uttalande utredningen åsyftade det nu till utredningen remitterade ärendet — samt att utredningen i avbidan på resultatet därav avstått från att fram-

lägga ytterligare ändringsförslag. Bestämmelserna i 59 § byggnadsstadgan, vilka innebure att närmare föreskrifter om skyddsanordningar å tak skulle meddelas i byggnadsordningen, hade i överensstämmelse härmed i utredningens förslag bibehållits oförändrade.

Stadsplaneutredningen har vidare framhållit, att de av plåtslagareförbunden föreslagna åtgärderna i främsta rummet avsåge att bereda skydd för arbetare, som vore sysselsatta med underhållsarbeten eller snöskottning på byggnads yttertak. Även riksförsäkringsanstaltens och byggnadsstyrelsens förslag hade huvudsakligen tagit sikte på anordningar i dylikt hänseende. Det av byggnadsnämnden i Stockholm utarbetade förslaget vore något mera omfattande. Det avsåge nämligen även vissa andra åtgärder, närmast i syfte att förebygga olycksfall under utförande av sotning och annan piprensning. Beträffande samtliga föreslagna anordningar gällde, att de tillika vore ägnade att medföra större trygghet för arbetare, som eljest hade anledning att uppehålla sig på hustak, t. ex. för arbeten med elektriska ledningar eller brandsläckning.

Det vore enligt stadsplaneutredningens mening angeläget, att alla slag av arbetare, som hade sysselsättning på taken, bereddes största möjliga skydd mot olycksfall. De bestämmelser i sådant syfte, som för närvarande funnes, syntes icke alltid vara tillräckliga. I stor utsträckning hade i byggnadsordningarna, oberoende av hushöjden, överlåtit åt byggnadsnämnden att avgöra, huruvida särskilda åtgärder skulle företagas till skydd mot olycksfall. Det syntes som om alltför stort utrymme i en fråga av allmänt social beskaffenhet härigenom lämnats åt den lokala bestämmanderätten. Motsvarande gällde de föreskrifter i hithörande ämne, som stundom funnes intagna i brandordningarna. Vidare vore det särskilt beträffande äldre hus vanligt, att anordningarna till skydd mot olycksfall vore synnerligen bristfälliga, vilket sammanhänge med att byggnadsordningarnas bestämmelser endast avsåge nybyggnader men icke färdiga hus. Risker för olyckor, som hade dödlig utgång eller medförde svåra skador och bestående men, bleve härigenom stor.

Stadsplaneutredningen har i anslutning härtill ytterligare anfört:

Mot ändamålsenligheten av de föreslagna åtgärderna har i allmänhet icke riktats någon erinran. Att fastighetsägare liksom andra arbetsgivare, som sysselsätta arbetare i farlig verksamhet, böra vara skyldiga att vidtaga och bekosta erforderliga åtgärder för att skydda arbetarna mot olycksfall, synes klart. Från fastighetsägarehåll har emellertid anmärkts, att de ifrågasatta anordningarna vore alltför kostnadskrävande och att det icke vore rimligt att ålägga fastighetsägarna dessa kostnader under en tid, då möjlighet icke funnes att erhålla kompensation för desamma. Uppenbarligen måste beaktas, att fastighetsägarna icke över hövan ekonomiskt betungas. Farhågorna för att ifrågavarande kostnader skulle kunna uppgå till oskäligen belopp synas dock vara överdrivna. Utgifterna torde i regel begränsa sig till en eller annan tiondels procent av byggnadskostnaden. Med hänsyn till

de föreslagna åtgärdernas syfte att förebygga dödsolyckor och svåra kroppsskador, torde engångskostnader av denna storlek knappast böra avhålla från förslagens genomförande. Utredningens förslag innebär för övrigt, att bestämmelsernas tillämpning i viss mån begränsas samt att därjämte möjligheter till undantag under vissa förutsättningar öppnas. Då skäl därtill äro, kunna härigenom avsevärda lättnader beredas. Mot förslagen har vidare invänts, att man för fastsättning av skyddsräcken och dylika anordningar på taken skulle nödgas genombryta taktäckningen, vilket vore olägligt ur byggnadsteknisk synpunkt. Någon större svårighet att på ett i byggnadstekniskt avseende ändamålsenligt sätt fastgöra ifrågavarande anordningar vid taket utan större risk för läckage eller andra olägenheter föreligger emellertid enligt utredningens mening i allmänhet icke. Slutligen har erinrats, att det på grund av rådande materialbrist och andra extraordinära förhållanden icke vore tillrådligt att påbjuda åtgärdernas genomförande för närvarande. Denna erinran synes befogad. Den torde dock endast äga giltighet beträffande redan uppförda byggnader. Krissituationen synes böra medföra, att skyldigheten att vidtaga ifrågavarande anordningar såvitt angår redan färdiga hus uppskjutes till dess mera normala tider kunna antagas ha inträtt.

De bestämmelser, varom här är fråga, såsom angående nockräcken, ståndrännor, snöräcken, taköppningar, takbryggor, takstegar m. m., äro alla av byggnadstekniskt slag och ha sålunda sin plats i byggnadsförfattningarna. Att som på sina håll hittills skett vissa av dessa byggnadsdetaljer regleras i städernas brandordningar är olämpligt, förutom av tidigare anförda skäl bl. a. på grund av att byggnadsnämnden därigenom icke får tillfälle att direkt övervaka bestämmelsernas tillämpning vid nybyggnad. Såsom tidigare framhållits böra bestämmelserna emellertid ej heller, på sätt för närvarande sker, intagas i byggnadsordningarna. Ifrågavarande bestämmelser torde samtliga vara av den viktiga och allmängiltiga beskaffenhet, att de böra upptagas i byggnadsstadgan, förslagsvis i dennas 59 §. Överflyttningen av bestämmelserna från byggnadsordningarna till byggnadsstadgan överensstämmer med de strävanden efter större enhetlighet på byggnadslagstiftningens område, vilka ligga till grund för de av stadsplaneutredningen i dess förenämnda betänkande II framlagda förslagen.

I fråga om tillämpningsområdet för hithörande bestämmelser har riksförsäkringsanstalten framhållit såsom önskvärt, att desamma bleve gällande ej blott för städer, köpingar och större municipalsamhällen utan för hela landet. Stadsplaneutredningen anser det emellertid icke nödvändigt eller lämpligt att så sker. De olycksfall, som det här gäller att motverka, inträffa regelmässigt inom tätorter, företrädesvis större städer och samhällen. På rena landsbygden, där det icke ens fastställts byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, finnas endast mera sällan högre byggnader, och det är också mera ovanligt, att där förekommer snöskottning på taken, vid vilket arbete olycksfallsrisken torde vara särskilt stor. Även inom byggnadsplane- och utomplansbestämelseområden äro höghusen i allmänhet ganska ovanliga och snöskottning förekommer relativt sällan. De föreslagna anordningarna bli fördens skull där mindre nödvändiga. Försiktigheten synes också bjuda, att man, i varje fall till dess vidare erfarenhet vunnits, i mesta möjliga mån begränsar bestämmelsernas tillämpning. Utredningen förordar därför, att föreskrifterna i fråga endast skola gälla städer, köpingar och municipalsamhällen, för vilka enligt 56 eller 57 § stadsplanelagen denna lags bestäm-

melser angående stad skola gälla. Generella undantag från tillämpningen av vissa föreskrifter torde därjämte böra kunna meddelas av Kungl. Maj:t.

Genom bestämmelsernas intagande i 59 § byggnadsstadgan bli desamma direkt tillämpliga endast för stad, men genom stadgandena i 82 och 83 §§ komma föreskrifterna att gälla även för stadsliknande samhälle. Skulle för visst område med byggnadsplan eller utomplansbestämmelser behov av föreskrifter till skydd mot olycksfall vid takarbete uppkomma, torde, liksom för närvarande, sådana kunna intagas i den för området gällande byggnadsordningen.

Stadsplaneutredningen har, med tillämpning av nu anförda grunder, utarbetat förslag till *kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan*.

Angående de närmare detaljerna i förslaget har utredningen vidare yttrat:

Bestämmelserna i 59 § ha uppdelats på tre moment. Föreskrifterna i 1 mom. avse åtgärder, vilka utredningen ansett böra vidtagas beträffande varje nybyggnad oberoende av dennas höjd. Enligt första stycket första punkten i detta moment skall byggnad, om och i den mån så erfordras, vara försedd med takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket. Denna bestämmelse innebär, att möjlighet i regel skall finnas att genom taklucka eller annan öppning, exempelvis fönster i takkupa, taga sig upp på taket. För vissa mindre byggnader, särskilt envåningsbyggnader, uthus och dylikt, kunna särskilda uppstigningsöppningar dock undvaras. Erforderligt tillträde till taket kan i dylika fall i stället erhållas genom utvändiga stegar antingen från marken eller från altan eller balkong. Även för högre byggnader, bl. a. sådana som sakna vind eller som äro försedda med altan eller balkong nära takfoten, kan tillträde till taket stundom bekvämt beredas på detta sätt. Huruvida och i vilken utsträckning särskilda takluckor skola anordnas för uppstigning på taket, tillkommer byggnadsnämnden att avgöra. Stadgandet avses, på sätt framgår av övergångsbestämmelserna, skola, till skillnad från övriga föreskrifter i förevarande moment, gälla även beträffande redan uppförda byggnader.

Första stycket i 1 mom. innehåller i övrigt, att uppstigningsöppning skall hava ett dagermått av minst 50×60 centimeter, att sådan öppning i yttertak skall vara försedd med lucka av plåt, samt att fönster i öppningen skall utgöras av trådglas. Enligt andra stycket i detta moment skall fast steg anordnas mellan vindsgolv och uppstigningsöppning i tak samt mellan översta våningsplanet och vindsplanet, därest trappförbindelse där saknas. Överstiger skorstens höjd över takytan på den sida, från vilken skorstensfejaren bekvämast och säkrast kan taga sig fram till skorstenen, 1,2 meter, skall enligt tredje stycket i samma moment järnsteg finnas på skorstenen. Byggnadsnämnden har att tillse, att stegen utföres på ett ur säkerhetssynpunkt lämpligt sätt.

Särskilda omständigheter torde stundom kunna föranleda behov av undantag från föreskrifterna i 1 mom., exempelvis beträffande det material, som skall användas till lucka eller fönster i uppstigningsöppning. Byggnadsnämnden har fördenskull i fjärde stycket tillagts befogenhet att medgiva sådant undantag.

I 2 mom. ha upptagits skärpta säkerhetsföreskrifter för byggnader med större höjd och brantare taklutning. Såsom av övergångsbestämmelserna framgår, äro samtliga stadganden i detta moment avsedda att gälla ej endast för nya byggnader utan även för färdiga hus. Enligt det av bygg-

nadsnämnden i Stockholm framlagda förslaget skulle de bestämmelser, varom i momentet är fråga, icke tillämpas beträffande villabyggnader och ej heller då byggnadsnämnden med hänsyn till byggnadens ringa höjd medgäve undantag. Utredningen har funnit mera praktiskt och lämpligt att angiva en viss byggnadshöjd, 8 meter, under vilken stadgandena över huvud icke äro tillämpliga. Med byggnads höjd förstås enligt 36 § byggnadsstadgan byggnadens medelhöjd till och med taklisten eller, om sådan ej finnes, till yttertakets skärning med fasadytan. Genom begränsningen av bestämmelsernas tillämpning till byggnad över 8 meter komma i regel endast byggnader med mer än två våningar, vindsvåning oberäknad, att avses med stadgandena i fråga. Villabyggnader, småstugor och dylikt beröras icke. Byggnadsnämnden har därjämte tillagts befogenhet att på grund av särskilda skäl medgiva undantag från stadgandena. Sådant kan erfordras exempelvis för byggnad eller byggnadsdetalj, vars utformning kräver särskild hänsyn ur arkitektonisk synpunkt. Byggnadsnämnden torde härvid äga att, i den mån så kan ske utan att medföra uppenbar våda ur olycksfallssynpunkt, medgiva befrielse över huvud taget från bestämmelsernas tillämpning. Givetvis kan byggnadsnämnden emellertid också såsom villkor för dispens kräva, att andra åtgärder än de i momentet föreslagna vidtagas till skydd mot olycksfall.

Både riksförsäkringsanstalten och byggnadsnämnden i Stockholm ha ansett, attnockräcke borde anbringas, så snart lutningen överstege 1:5. Byggnadsstyrelsen har däremot framhållit, att denna och vissa andra särskilda säkerhetsåtgärder endast torde vara behövlige vid en lutning överstigande 1:3, möjligen 1:4. Stadsplaneutredningen föreslår, att gränsen sättes vid lutningen 1:4. I enlighet härmed har i första punkten av 2 mom. intagits föreskrift, att om tak å byggnad, som i detta moment avses — d. v. s. i allmänhet byggnad med högre höjd än 8 meter — har en lutning av 1:4 eller mera, skall taket förses med nockräcke av stadigt järnrör i lämpliga fästanordningar. Att, såsom riksförsäkringsanstalten föreslagit, kräva att nockracket utföres av rostskyddat stål, torde bli alltför dyrt. Racket bör vara beläget omkring 10 centimeter från takytan samt vid sidan av och i jämnhöjd med taknocken. Genom dylik placering underlättas takarbetares förflyttning efter taknocken. Stöd kan nämligen erhållas för den ena foten på själva taknocken och för den andra på nockracket. Racket bör på lämpligt sätt fastgöras vid taket. Härvid torde böra tillses, att avståndet mellan stöden ej är så långt, att nockracket råkar i gungning, då det beträdes. Är skorsten, ventilationshuv eller dylik anordning uppdragen genom taknocken, medför detta ett avbrott i nockracket. Nockräcke skall då i stället anordnas vid skorstenens nedre sidor, eller också skall skorstensband med handgrepp anbringas runt skorstenen. Såsom fästanordning för säkerhetslina lämpar sig den förstnämnda anordningen bättre än den senare. Nockräcke vid skorstenens nedre sidor är därför att föredraga framför skorstensband.

Andra punkten i 2 mom. innehåller föreskrifter om anordningar, som avse att bereda takarbetare fotstöd vid takets nedre del. I sådant hänseende föreslås, att å tak, som lutar 1:4 eller mera, skall vid takfoten eller takbrott antingen anordnas ståndränna eller annan rännanordning, som lämnar stadigt fotfäste, eller ock utföras snöräcke. Bestämmelsen medför, att snöräcke ej erfordras, om å taket finnes ståndränna och oftast ej heller om där finnes gesimsränna. Hängränna kan däremot i regel ej ersätta snö-

räcke. Fall kunna dock förekomma, då hängränna är av sådan konstruktion, att den kan bära en man samt skjuter så mycket över takytan, att fotfäste erhålles. I dylikt fall behöver snöräcke ej anordnas. Såsom byggnadsstyrelsen påpekat, kan snöräcke i vissa fall medföra risk för snöanhopning och isbildning, exempelvis vid vinkelrännor eller trånga prång mellan vindskupor och dylikt. Stadgande har därför upptagits, att sådant räcke ej bör utföras vid vinkelrännas utlopp eller eljest, när därigenom större snöanhopning kan uppstå.

Enligt tredje punkten i samma moment skall, om å tak med lutningen 1:4 eller mera, taknocken är belägen mer än en meter från uppstigningsöppning, järnstege anbringas mellan denna och taknocken. Är uppstigningsöppningen endast avsedd för förbindelse med skorsten, behöver stege dock endast anordnas mellan öppningen och skorstenen. Genom dylik järnstege erhålles förbindelse i höjdled mellan uppstigningsöppning, å ena, samt nockräcke eller skorsten, å andra sidan. För att möjliggöra förflyttning för skorstensfejare längs taknocken skall, om avståndet i sidled mellan skorsten, som skall rensas av skorstensfejare, och närmaste uppstigningsöppning är större än en meter, antingen takbrygga med en bredd av minst 25 centimeter anordnas mellan uppstigningsöppningen och skorstenen eller också taknocken avplanas till minst 15 centimeters bredd. Stundom torde takbrygga utformas så, att den kan användas som fäste för säkerhetslina. För sådant fall synes byggnadsnämnden kunna med stöd av erhållen dispensrätt meddela befrielse från skyldighet att jämväl anbringa nockräcke. Om däremot taknocken avplanas, måste nockräcke alltid anordnas, vilket i sin mån är ägnat att för dylikt fall underlätta takarbetares förflyttning i sidled. Enligt det av byggnadsnämnden i Stockholm framlagda förslaget skulle takbrygga anordnas å tak, som lutade 1:3 eller mera, samt å tegel- eller skiffertäckta tak, oavsett lutningen. Då lutningen av tegel- eller skiffertak endast i undantagsfall torde understiga 1:4, har det ansetts onödigt att särskilt nämna dylika tak i utredningens förslag.

Fjärde punkten i 2 mom. innehåller slutligen, att takfönster med större dageröppning än 60×80 centimeter samt lanterniner skola, om fönstren eller lanterninerna uppskjuta mindre än 35 centimeter över takytan, upp- till och vid sidorna omgärdas med skyddsräcke av minst 50 centimeters höjd. Enär fönster i uppstigningsöppning merendels har ett mindre dagermått än 60×80 centimeter, följer av bestämmelsen, att skyddsräcke i allmänhet ej kräves vid sådant fönster. För att ej förorsaka onödig snöanhopning bör skyddsräcke ej anbringas nedanför fönstret eller lanterninen. Stadgandet i denna punkt skall gälla oavsett takets lutning.

De ifrågavarande föreskrifterna skola, såsom förut nämnts, gälla för städer och stadsliknande samhällen. Särskilt stadgandena i 2 mom. äro emellertid närmast avsedda för de största orterna. Stundom torde det kunna förekomma, att det för en hel stad eller ett helt samhälle på grund av rådande lokala förhållanden icke är nödvändigt, att de i 2 mom. omförmälda särskilda anordningarna komma till utförande. Utredningen föreslår fördenskull i 3 mom., att om särskilda skäl därtill äro, beslut skall kunna meddelas, att bestämmelserna i 2 mom. tillsvidare icke skola gälla för viss stad eller visst samhälle. Sådant beslut synes lämpligen böra meddelas av Kungl. Maj:t på framställning av byggnadsnämnden. Man torde kunna utgå ifrån, att Kungl. Maj:t, innan dylikt ärende avgöres, införskaffar erforderlig utredning genom inhämtande av yttrande från riksförsäkringsanstalten m. m.

De i 1 mom. första stycket första punkten och 2 mom. införda föreskrifterna avses, enligt vad redan nämnts, skola gälla även befintliga byggnader. Stadgande härom har upptagits i *övergångsbestämmelserna*. På grund av den dispensbefogenhet, som enligt 2 mom. tillkommer byggnadsnämnden, möjliggöres undantag från stadgandets tillämpning, om särskilda skäl föreligga. Såsom sådana torde böra anses bl. a., att redan befintliga anordningar å byggnaden medföra i huvudsak samma skydd mot olycksfall som det, vilket åsyftas med de föreslagna åtgärderna. Den Kungl. Maj:t i 3 mom. tillagda allmänna dispensrätten förtjänar också att i detta sammanhang uppmärksammas.

I övergångsbestämmelserna stadgas tillika, att föreskrivna anordningar skola vara utförda inom fem år från ikraftträdandet. Denna tidsfrist är påkallad med hänsyn till rådande materialbrist och andra med kristiden sammanhängande förhållanden, vilka göra det olämpligt att utföra åtgärderna nu. Tidsfristen förutsättes vara tillräckligt lång för att möjliggöra, att åtgärderna kunna uppskjutas till dess mera normala förhållanden inträtt. Enligt övergångsbestämmelserna skall vidare byggnadsnämnden övervaka, att ifrågavarande åtgärder vidtagas, och göra för ändamålet erforderliga besiktningar. Med stöd av detta stadgande samt föreskrifterna i 5 § byggnadsstadgan äger byggnadsnämnden, därest föreskriven åtgärd underlåtes, göra sig hörsammad genom föreläggande av vite. Nämnden kan också föreskriva, att viss åtgärd skall vidtagas, vid äventyr att densamma i händelse av tredska verkställes genom nämndens försorg på den tredskandes bekostnad. Att giva yrkesinspektionen särskild befogenhet i fråga om övervakningen av bestämmelserna har utredningen icke ansett påkallat. Klart är att yrkesinspektionen ändock kan, om detta anses behöfligt, följa bestämmelsernas tillämpning och göra erforderliga påpekanden. Den bästa sakkunskapen inom förevarande område torde dock finnas hos de myndigheter, som direkt syssla med byggnadsverksamheten, närmast byggnadsnämnden och dennas sakkunniga biträden.

Stadsplaneutredningen har slutligen framhållit önskvärdheten av att byggnadsstyrelsen med stöd av bemyndigande i 124 § byggnadsstadgan utarbetade normalritningar, som i detalj utvisade den lämpliga konstruktionen av räckan, bryggor m. m.

Stadsplaneutredningens författningsförslag torde få fogas vid statsrådsprotokollet såsom bilaga (*bilaga A*).

Yttranden över stadsplaneutredningens förslag.

Efter remiss ha yttranden över stadsplaneutredningens förslag inkommit från byggnadsstyrelsen, riksförsäkringsanstalten, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Norrbottens län, svenska stadsförbundet, Sveriges fastighetsägareförbund, landsorganisationen, Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund samt svenska bleck- & plåtslagareförbundet. Länsstyrelserna ha överlämnat yttranden från vissa länsarkitekter och byggnadsnämnder. Landsorganisationen har bifogat yttranden från svenska skorstensfejeriarbetareförbundet och svenska kommunalarbetareförbundet.

Förslaget har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i de avgivna yttrandena, varvid uttalats att de föreslagna anordningarna vore behövliga och lämpliga. *Byggnadsstyrelsen* samt *länsstyrelserna* och *länsarkitekterna i Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Norrbottens län* ävensom *svenska stadsförbundet* ha lämnat förslaget helt utan erinran. I övriga yttranden ha framställts vissa erinringar eller önskemål i fråga om förslagets närmare utformning.

Riksförsäkringsanstalten har sålunda framhållit, att enligt 1938 års kungörelse om användande av livbälte jämte säkerhetslina dessa skyddsåtgärder ej behövde vidtagas för arbeten å tak till byggnad, vars taknock befunne sig högst 5 meter över marken. I 2 mom. av förslaget hade såsom förutsättning för där angivna skyddsanordningar angivits, att byggnadens höjd överstege 8 meter. I detta fall skulle höjden enligt 36 § byggnadsstadgan räknas från taklisten eller från yttertakets skärning med fasadytan. Enligt anstaltens mening borde bestämmelserna om byggnadshöjd i förevarande sammanhang icke göras lindrigare än de bestämmelser som i detta hänseende gällde enligt 1938 års kungörelse. Med vidhållande av vad riksförsäkringsanstalten uttalat i sitt tidigare yttrande den 21 december 1942 har anstalten tillika yrkat, att de föreslagna stadgandena skulle bli gällande ej endast för städer och stadsliknande samhällen utan för hela landet, att å tak med starkare lutning än 1 : 5 skulle anbringas nockräcke av rostskyddat stål samt fot- eller gesimsränna eller snöräcke, samt att tak med mindre lutning än nyss sagts men med större lutning än 1 : 10 skulle vara försett med fot- eller gesimsränna eller snöräcke. Slutligen har riksförsäkringsanstalten anför, att i 1 mom. tredje stycket omförmäld järnsteg å skorsten borde för att minska olycksfallsrisken vara utförd så, att sidojärnen sköte upp något över skorstenens överkant. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har uttalat, att genom begränsningen av föreskrifterna i 2 mom. till byggnad över 8 meter skulle i regel endast byggnader med mer än två våningar komma att avses med stadgandena i fråga. Skäl funnes dock för att säkerhetsanordningar borde vidtagas även på tvåvåningshus, och länsstyrelsen ansåge sig därför böra föreslå, att de ifrågavarande bestämmelserna skulle gälla jämväl för nybyggnader i två våningar samt att byggnadsnämnden skulle åläggas tillse, att sådana skyddsåtgärder vidtoges å redan uppförda tvåvåningsbyggnader att risken för nedstörtande i möjligaste mån minskades. *Överståthållarämbetet* har likaledes ansett, att i 2 mom. angivna åtgärder icke borde vidtagas endast för byggnader med större höjd än 8 meter. Enligt överståthållarämbetets mening borde sådana anordningar, därest icke byggnadsnämnden på grund av särskilda skäl medgäve undantag, utföras även på lägre byggnader, därvid dock undantag borde göras för byggnader av denna kategori som endast inrymde bostad för högst två familjer. För utförande av de föreskrivna skyddsanordningarna på äldre hus syntes den föreslagna tidsfristen av fem år vara tillräcklig. Skulle i något särskilt fall

arbetena på grund av materialbrist eller annan anledning icke kunna medhinnas, syntes dock möjlighet böra stå öppen för fastighetsägaren att få tiden förlängd, därest han redan från början vidtagit på honom ankommande åtgärder för att få arbetena utförda. Därjämte har överståthållarämbetet föreslagit, att för den händelse byggnadsordning eller brandordning redan innehölle bestämmelser som i något avseende vore strängare än de föreslagna, skulle dessa tidigare bestämmelser uttryckligen upphävas.

Även *landsorganisationen, svenska skorstensfejeriarbetareförbundet, svenska kommunalarbetareförbundet, svenska bleck- & plåtslagareförbundet* samt *Sveriges bleck- och plåtslagaremästareförbund* ha framställt önskemål om vissa ändringar i skärpande riktning. Dessa organisationer ha sålunda, liksom riksförsäkringsanstalten, ansett att taklutningen, dånockräcke skulle anbringas, borde fastställas till 1 : 5. Organisationerna ha vidare erinrat, att vid arbeten på takfallet ofta användes stegar, fästade genom en klots som hakades på andra sidannocken. Enär stegen måste kunna skjutas undernockräcket, borde dettas höjd över takytan vara minst 15 centimeter. Vid en taklutning av 1 : 2,5 eller mera borde enligt uttalande av de tre förstnämnda organisationernanockräcket kombineras med takbrygga av minst 30 centimeters bredd utefter takets hela längd från gavel till gavel. Å tegel- och skiffertak borde takbrygga anordnas redan vid en lutning av 1 : 5. Den i 2 mom. 3. föreslagna bestämmelsen om taknockens avplanande till minst 15 centimeters bredd ha organisationerna bestämt avstyrkt, enär en dylik anordning skulle medföra ökad olycksfallsrisk samt förhindra möjligheten att på takfallet placera stege med fäste inocken. Skullenocken avplanas, borde detta ske till en bredd av minst 30 centimeter. I 2 mom. 4. angivet skyddsräcke vid takfönster och lanterniner borde anbringas, därest dessa sköte upp mindre än 45 centimeter över takytan. Det vore önskvärt, att räcke anordnades ej blott upptill och vid sidorna utan även nedanför fönstret eller lanterninen. S. k. ljusbrunnar borde jämföras med lanterniner och förses med skyddsräcke. Den föreslagna höjden på skyddsräcket, 50 centimeter, ha organisationerna funnit tillräcklig i fråga om mindre fönster och lanterniner men ansett densamma böra höjas, om dageröppningen överstege $1,5 \times 1,5$ meter. Slutligen ha organisationerna framhållit, att det borde tillkomma yrkesinspektionen att övervaka bestämmelsernas efterlevnad samt att i övergångsbestämmelserna stadgad tidsfrist för bestämmelsernas ikraftträdande i fråga om redan uppförda fastigheter utan större olägenhet syntes kunna fastställas till tre år med rätt för byggnadsnämnden att i särskilda fall medgiva dispens i ytterligare högst två år.

Däremot har *Sveriges fastighetsägareförbund* ansett, att de föreslagna bestämmelserna i vissa hänseenden vore för stränga. Enligt förbundets mening hade sålunda bärande skäl icke anförts för att såsom gräns för skyldigheten att vidtaga i 2 mom. under 1—3. angivna säkerhetsåtgärder sätta lutningsgraden 1 : 4 i stället för nu i regel gällande 1 : 3. Det kunde vidare,

särskilt med hänsyn till befintliga byggnader, ifrågasättas, huruvida icke skyldigheten enligt 1 mom. att förse byggnad med erforderliga takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket borde i likhet med vad som angåves i 2 mom. begränsas att avse allenast byggnad, vars höjd överstege 8 meter. För lägre byggnader kunde enligt förbundets mening en fast steg på en av ytterväggarna innebära en fullt riskfri passage till taket för vana sotare och snöskottare. Stadgandets genomförande å äldre hus av denna art skulle därför endast komma att medföra utgifter utan motsvarande kompensation i säkerhet för arbetarna. Förbundet kunde ej heller finna, att i 2 mom. 3. angiven takbrygga vore en nödvändig säkerhetsåtgärd, varför förbundet avstyrkte föreskriftens införande. I fråga om förslaget att ålägga även ägare av befintliga byggnader att vidtaga vissa säkerhetsåtgärder har förbundet ifrågasatt, huruvida laglig möjlighet funnes att meddela bestämmelser härom i byggnadsstadgan. Enligt förbundets mening kunde detta endast ske genom av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt stiftad lag. Beträffande slutligen tidpunkten för genomförandet av bestämmelserna i fråga om äldre fastigheter har förbundet ansett, att dessa skyldigheter icke kunde åläggas fastighetsägarna, så länge det nuvarande hyresstoppet gjorde det omöjligt för dessa att bereda sig kompensation, samt har fördenskull yrkat, att kungörelsens ikraftträdande skulle uppskjutas beträffande redan uppförda byggnader till tidpunkt, som Kungl. Maj:t ägde bestämma, sedan fritt hyresläge inträtt i landet.

Byggnadsnämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö ha likaledes ansett, att förslaget skulle kunna medföra för fastighetsägarna i vissa hänseenden obilliga resultat, och ha fördenskull påyrkat vissa jämkningar i mildrande riktning.

Byggnadsnämnden i Stockholm har sålunda anført, att den föreslagna tidsfristen av fem år för skyddsanordningarnas utförande å redan uppförda byggnader syntes väl kort och att den i alla händelser borde bestämmas med hänsyn till de tidsförhållanden, som förelåge vid föreskriftens utfärdande.

Byggnadsnämnden i Göteborg har funnit den i 2 mom. 1—3. omförmälda lutningsgränsen 1 : 4 väl sträng. En lutning av 1 : 3 vore här godtagbar. Därigenom skulle enligt nämndens mening sannolikt kunna göras väsentliga inbesparingar utan nämnvärt ökade risker. Byggnadsnämnden har därjämte framhållit, attnockräckena måhända bättre skulle göra tjänst om de icke såsom enligt förslaget anbringades vid sidan av taknocken utan lodrätt över densamma samt att snöräcke på grund av risken för läckage och andra olägenheter endast borde få förekomma vid redan uppförda byggnader, där ståndränna eller annan rännanordning som lämnade stadigt fotfäste ej utan svårighet ginge att anbringa.

Slutligen har *byggnadsnämnden i Malmö* helt avstyrkt förslaget i vad det avsåge befintliga byggnader i andra fall än då byggnadsnämnden funne särskilda skäl föreligga att bestämmelserna tillämpades. Till motivering härför

har byggnadsnämnden framhållit, att förslaget i denna del, bortsett från en kännbar belastning av fastighetsägarnas ekonomi, vore vanskligt att genomföra. Bl. a. skulle uppstigningsöppningar med luckor i allmänhet komma att anordnas vid varje skorsten, enär takbryggor i många avseenden vore olämpliga. Det förtjänade i detta sammanhang nämnas, att i Malmö funnes äldre hyreshus med 20—30 skorstenar, vilka alla delvis innehölle rör som skulle rensas av skorstensfejaren. I Malmö funnes vidare mycket ofta på äldre fastigheter tegeltak på läkt utan underpanel och papp. Fästen för skyddsräcken och dylika anordningar måste i detta fall dragas genom tegelpannorna och förankras i takstolarna. Att erhålla fullgod tätning vid genomgång av dylikt tak vore mycket omständligt. Vidare komme vid utförandet av ett flertal uppstigningsöppningar och uppsättningen av järnräcken hela tegeltaket att oroas, varvid understrykningen med kalkbruk lossnade och de ofalsade takpannorna rubbades, vilket måste medföra att taken i många fall finge helt omläggas. — *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har i anslutning till byggnadsnämndens nyssnämnda erinringar förklarat sig utgå ifrån, att byggnadsnämnden beträffande äldre hus komme att i stor utsträckning begagna sig av nämnden enligt förslaget tillerkänd dispensrätt. Det syntes länsstyrelsen därför kunna ifrågasättas, om det icke vore lämpligt att stadga, att byggnadsnämnd såsom villkor för eftergift från de föreslagna säkerhetsbestämmelserna skulle ålägga fastighetsägare att vidtaga annan skyddsåtgärd i de fall, då olycksfallsrisk förefunnes.

Departementschefen.

I likhet med stadsplaneutredningen samt de hörda myndigheterna och sammanslutningarna finner jag angeläget att åtgärder vidtagas för att förebygga olycksfall vid takarbeten. Bestämmelserna synas böra utformas i huvudsaklig överensstämmelse med stadsplaneutredningens förslag, vilket i stort sett vunnit anslutning i yttrandena. Något hinder mot att intaga ifrågasvarande bestämmelser, även såvitt angår redan uppförda fastigheter, i författning, vilken utfärdas av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande, torde icke föreligga. Att i lag upptaga dylika tekniska detaljbestämmelser, vilka närmast avse att trygga allmän ordning och säkerhet, synes icke erforderligt.

Såsom stadsplaneutredningen föreslagit torde bestämmelsernas tillämpning, i varje fall till dess vidare erfarenhet vunnits, böra begränsas till städer och stadsliknande samhällen. Skulle för område på landet med byggnadsplan eller utomplansbestämmelser behov av särskilda byggnadsföreskrifter till skydd mot olycksfall vid takarbete uppkomma, torde sådana föreskrifter kunna enligt länsstyrelsens bestämmande intagas i byggnadsordning för området. Undantag från de föreslagna bestämmelserna synes för särskilda fall böra kunna medgivas av byggnadsnämnden. Därest för stad eller samhälle generella undantag från vissa bestämmelser visa sig erforderliga, torde

beslut därom kunna meddelas av Kungl. Maj:t med stöd av Kungl. Maj:ts allmänna befogenhet att medgiva undantag från byggnadsstadgans föreskrifter. En erinran om möjligheten att erhålla sådant generellt undantag synes dock, på sätt utredningen föreslagit, böra intagas i författningen. Tillämpningen av bestämmelserna, vilka äro av byggnadsteknisk natur, synes böra övervakas av de myndigheter, som handha byggnadskontrollen i allmänhet, närmast byggnadsnämnderna och deras sakkunniga biträden. Samarbete bör dock av dessa myndigheter i erforderlig mån sökas med yrkesinspektionen och dess tjänstemän. Anvisning härom torde böra utfärdas av byggnadsstyrelsen och på lämpligt sätt bringas till byggnadsnämndernas kännedom.

Enligt 1 mom. första stycket i stadsplaneutredningens förslag skall byggnad vara försedd med erforderliga takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket. Såsom stadsplaneutredningen framhållit innebär detta stadgande, vilket är avsett att gälla både nya byggnader och befintliga hus, icke att takluckor skola anordnas på alla byggnader. Meningen är endast, att takluckor eller andra uppstigningsöppningar skola finnas, om och i den mån detta av byggnadsnämnden prövas erforderligt. I synnerhet för mindre byggnader torde särskilda uppstigningsöppningar ofta kunna undvaras. Med hänsyn härtill torde de av Sveriges fastighetsägareförbund uttalade farhågorna, att stadgandets tillämpning å äldre hus skulle komma att medföra onödig belastning för fastighetsägarna, icke vara berättigade.

1 mom. innehåller vidare föreskrifter angående uppstigningsöppnings dagermått och utförande i övrigt, angående stegförbindelse mellan vindsgolv och uppstigningsöppning i tak samt mellan översta våningsplanet och vindspanet ävensom rörande anbringande av järnstege å skorsten med mer än 1,2 meters höjd. Dessa bestämmelser, vilka endast skola gälla nya byggnader, ha icke mött gensaga i yttrandena och torde böra genomföras. Riksförsäkringsanstaltens förslag, att sidojärnen till stege å skorsten skulle för att minska olycksfallsrisken skjuta upp något över skorstenens överkant, kan icke förordas. Ett dylikt utförande av skorstensstegen, vilket för närvarande endast ytterst sällan torde förekomma, skulle snarast medföra ökad risk för olycksfall, enär skorstensfejaren, som utför sitt arbete stående på skorstenen, lätt skulle kunna snava eller trassla in sina redskap i de uppskjutande sidojärnen.

I 1 mom. fjärde stycket av utredningens förslag intagen bestämmelse om dispensrätt för byggnadsnämnden torde, jämte en liknande föreskrift i ingressen till 2 mom., böra överföras till 3 mom.

I 2 mom. av förslaget ha upptagits strängare säkerhetsföreskrifter för byggnader med större höjd än 8 meter och brantare taklutning än 1 : 4. Dessa föreskrifter äro samtliga avsedda att gälla ej endast nybyggnader utan även befintliga hus. Riksförsäkringsanstalten samt landsorganisationen m. fl. facksammanslutningar ha ansett ifrågavarande skyddsåtgärder böra vidtagas redan vid en taklutning av 1 : 5, under det att fastighetsägareför-

bundet och byggnadsnämnden i Göteborg funnit gränsen böra sättas vid en lutning av 1 : 3. Den av stadsplaneutredningen föreslagna lutningsgränsen, vilken förordats av byggnadsstyrelsen m. fl. myndigheter, synes utgöra en skälig medelväg och därför böra godtagas. Betydande skärpningar ha därjämte föreslagits av riksförsäkringsanstalten, som bl. a. ansett de i 2 mom. angivna säkerhetsåtgärderna erforderliga redan då taknockens höjd över marken överstege 5 meter, samt av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Malmöhus län, vilka förordat att säkerhetsåtgärderna med vissa undantag skulle vidtagas även beträffande byggnader med lägre höjd än 8 meter. Behovet av dessa skärpningar synes dock icke styrkt. Arbetareorganisationerna själva ha ej haft något att erinra mot att bestämmelsernas tillämpning inskränktes till byggnader med större höjd än 8 meter. För riksförsäkringsanstaltens förslag att beräkna byggnadshöjden till taknocken tala måhända vissa skäl, bl. a. att denna beräkningsgrund användes i 1938 års kungörelse om användande av livbälte jämte säkerhetslina. Emellertid synes ej böra i det speciella hänseende, varom här är fråga, användas ett annat sätt för byggnadshöjdens beräkning än det som eljest gäller enligt 36 § byggnadsstadgan.

Ingressen till bestämmelserna i 2 mom. torde lämpligen böra innehålla förutnämnda erinran om att dispens från bestämmelserna kan för viss stad (eller visst samhälle) meddelas av Kungl. Maj:t. I stadsplaneutredningens förslag hade motsvarande stadgande införts i 3 mom. Generell dispens torde kunna medgivas såväl från samtliga föreskrifter i 2 mom. som från viss eller vissa av dem. Såsom villkor för dispensen lär Kungl. Maj:t kunna föreskriva, att andra lämpliga skyddsåtgärder vidtagas.

De i första punkten av 2 mom. intagna föreskrifterna angående nockräckes beskaffenhet och utförande torde i stort sett vara ändamålsenliga och lämpliga. Frånsett byggnadsnämnden i Göteborg ha de hörda myndigheterna och sammanslutningarna godtagit förslaget om nockräckets anordnande vid sidan av och i jämnhöjd med taknocken. En sådan placering synes också vara lämpligare än att anbringa räcket rätt över nocken. Avståndet mellan räcket och takytan synes av skäl, som anförts av landsorganisationen m. fl., böra höjas från av stadsplaneutredningen föreslagna 10 centimeter till 15 centimeter. Att såsom riksförsäkringsanstalten yrkat föreskriva, att räcket skall utföras av rostskyddat stål, synes ej nödvändigt för att åvägabringa tillräcklig hållfasthet.

Beträffande bestämmelserna i andra punkten av 2 mom. har byggnadsnämnden i Göteborg, med hänsyn till risken för läckage och andra olägenheter vid anordnande av snöräcke, uttalat att sådant räcke endast borde få förekomma, därest annan stadig rännanordning ej ginge att anbringa utan svårighet. Med anledning härav må framhållas, att enligt stadgandet i fråga valrätt finnes mellan å ena sidan ståndränna eller annan rännanordning, som lämnar stadigt fotfäste, och å andra sidan snöräcke. Vid

valet av skyddsanordning bör givetvis tillses, att den som med hänsyn till samtliga omständigheter är lämpligast kommer till utförande.

Föreskrifterna i tredje punkten av 2 mom. om anordnande av stegförbindelse mellan uppstigningsöppning och taknock eller skorsten ha ej för- anlett någon anmärkning i yttrandena. Däremot ha bestämmelserna i denna punkt om utförande av takbrygga med minst 25 centimeters bredd eller taknockens avplanande till minst 15 centimeter avstyrkts av fastighetsägareförbundet, som ansett den sålunda föreslagna säkerhetsåtgärden helt onödig. Å andra sidan har en väsentlig utvidgning av skyldigheten att anordna takbrygga förordats av landsorganisationen m. fl. sammanslutningar. Dessa organisationer ha ansett, att takbrygga med minst 30 centimeters bredd borde utföras utefter takets hela längd, så snart taklutningen överstege 1:2,5. Å tegel- och skiffertak borde takbrygga finnas, när lutningen överstege 1:5. Förslaget om taknockens avplanande ha organisationerna bestämt avstyrkt.

De av stadsplaneutredningen föreslagna bestämmelserna om anordnande av takbrygga åsyfta i främsta rummet att bereda skydd för skorstensfejare. Dessa måste utföra sitt arbete, även om blåst, regn, snö och isbildning göra arbetet särskilt riskfyllt. Bestämmelserna medföra, att takbrygga eller avplanadnock i regel skall finnas för förbindelse i sidled mellan varje skorsten, som skall rensas av skorstensfejare, och närmaste uppstigningsöppning. De av landsorganisationen m. fl. föreslagna skärpningarna torde närmast avse att bereda större skydd för andra arbetare, som ha sitt arbete på taket, såsom plåtslagare och elektriker. Det torde emellertid kunna ifrågasättas, huruvida skäl föreligga att skärpa utredningens förslag på denna punkt. Genomförandet av arbetareorganisationernas förslag skulle medföra betydande kostnader för fastighetsägarna, vilka kostnader uppenbarligen icke böra påläggas dem utan tillräcklig anledning. De föreslagna skärpningarna gå för övrigt betydligt längre än plåtslagareorganisationerna påyrkade i sin framställning år 1942. Stadsplaneutredningens förslag synes därför även i denna del böra godtagas. Med hänsyn till den kritik som av arbetareorganisationerna riktats mot anordningen med avplanadnock lär emellertid den alternativa bestämmelsen härom böra utgå. Hinder torde dock ej möta att byggnadsnämnden, då detta finnes utan olägenhet kunna ske, på grund av nämnden given dispensbefogenhet medger, att takbryggan ersättes med avplaning avnocken till lämplig bredd. Enär tegel- eller skifferklädda tak icke lämpligen böra utföras med mindre lutning än 1:4, synes, såsom stadsplaneutredningen framhållit, särskild bestämmelse om anordnande av takbrygga på sådant tak ej vara erforderlig.

Beträffande föreskrifterna i 2 mom. fjärde punkten angående utförande av skyddsräcke vid takfönster och lanterniner har landsorganisationen m. fl. föreslagit, att räcket borde anbringas ej blott upptill och vid sidorna utan även nedanför fönstret eller lanterninen. Detta förslag synes böra

genomföras, dock endast därest fönstrets eller lanterninens bredd överstiger 4 meter. För att undvika snöanhopning synes härvid lämpligt, att skyddsräcket på nedre sidan består av en enda tvärså som fästes i övre delen av stöden för räcket. Höjden av räcket synes böra utgöra minst 75 centimeter. Såsom landsorganisationen m. fl. påyrkat torde räcke eller annan skyddsanordning även böra finnas omkring s. k. ljusbrunn. I övrigt torde de i denna punkt föreslagna bestämmelserna vara lämpliga.

I 3 mom. torde böra upptagas bestämmelser om rätt för byggnadsnämnden att medgiva undantag från föreskrifterna i 1 och 2 mom., då särskilda skäl därtill äro. Särskilt beträffande äldre byggnader synes det nödvändigt, att dispens kan medgivas av byggnadsnämnden i viss utsträckning. Byggnadsnämnden i Malmö har sålunda exempelvis påvisat, att anbringandet av föreskrivna nockräcken och andra skyddsanordningar på vissa äldre byggnader, där taket utförts av tegel på läkt utan underpanel och papp, kan vara förenat med alltför stora kostnader och andra svårigheter. I dylika fall bör dispens kunna medgivas. Såsom villkor för eftergift från de föreslagna säkerhetsbestämmelserna bör byggnadsnämnden emellertid uppställa, att andra lämpliga skyddsanordningar utföras. Nockräcke kan sålunda stundom ersättas med krokar för fästande av säkerhetslina. I vissa fall, t. ex. för de angivna byggnaderna i Malmö, torde det vara ändamålsenligt, att nockräcket fastsättes lodrätt över nocken i stället för vid sidan av densamma.

De nya bestämmelserna torde böra träda i kraft den 1 juli 1944. I byggnadsordning eller brandordning nämnda dag intagna föreskrifter, som innefatta avsteg från de nya bestämmelserna, böra därvid upphöra att gälla. Uttrycklig föreskrift därom synes, såsom överståthållarämbetet förordat, böra meddelas.

I fråga om redan uppförda byggnader har stadsplaneutredningen föreslagit en tidsfrist å fem år för genomförandet. Förkortning av denna tid till tre år har påyrkats av landsorganisationen m. fl. sammanslutningar, medan överståthållarämbetet och byggnadsnämnden i Stockholm däremot förordat viss förlängning. Fastighetsägareförbundet har för sin del ansett, att ikraftträdandet beträffande befintliga byggnader borde uppskjutas till tidpunkt som Kungl. Maj:t ägde bestämma, sedan fritt hyresläge inträtt i landet. Anledning torde visserligen finnas till antagande att en tidsfrist av fem år skall vara tillräcklig för åtgärdernas genomförande. Skulle omständigheterna omöjliggöra detta, lär Kungl. Maj:t böra förordna om erforderligt uppskov. Föreskrift härom har fördenskull upptagits.

Det av stadsplaneutredningen föreslagna övergångsstadgandet torde i övrigt böra jämkas så att det omfattar jämväl byggnader, för vilka byggnadslov beviljats före de nya bestämmelsernas ikraftträdande men som ännu icke uppförts.

I enlighet med vad nu anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364)*.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte besluta inhämta riksdagens yttrande över förslaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

Bilaga A.

Stadsplaneutredningens förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 (nr 364).

Härigenom förordnas, att 59 § byggnadsstadgan den 20 november 1931 skall erhålla följande ändrade lydelse.

59 §.

1 mom. Byggnad skall vara försedd med erforderliga takluckor eller andra öppningar för uppstigning på taket. Uppstigningsöppning skall hava ett dagermått av minst 50×60 centimeter. Uppstigningsöppning i yttertak skall vara försedd med lucka av plåt. Fönster i sådan öppning skall utgöras av trådglas.

Mellan vindsgolv och uppstigningsöppning i tak skall finnas fast stegeliksom även mellan översta våningsplanet och vindsplanet, därest trappförbindelse saknas.

Överstiger skorstens höjd över takytan på den sida, från vilken tillträde till skorstenen lättast kan erhållas, 1,2 meter, skall järnsteg finnas på skorstenen.

Avvikelse från bestämmelserna i detta moment må medgivas av byggnadsnämnden, då särskilda skäl därtill äro.

2 mom. Byggnad, vars höjd överstiger 8 meter, skall, där ej byggnadsnämnden på grund av särskilda skäl medgiver undantag, utöver vad i 1 mom. sägs, förses med hållfasta och varaktiga anordningar till skydd mot olycksfall vid arbeten å taket, därvid skall gälla följande:

1. Tak, som lutar 1:4 eller mera, skall förses med nockräcke av stadigt järnrör i lämpliga fästeanordningar. Räcket bör vara beläget omkring 10 centimeter från takytan samt vid ena sidan av och i jämnhöjd med taknocken. Är genom taknocken uppdragen skorsten eller liknande anordning, skall vid dennas nedre sida anordnas nockräcke eller runt densamma anbringas skorstensband med handgrepp.

2. Å tak, som lutar 1:4 eller mera, skall därjämte vid takfoten eller takbrott antingen anordnas ståndränna eller annan rännanordning, som lämnar stadigt fotfäste, eller ock utföras snöräcke, dock att snöräcke icke bör anordnas vid vinkelrännas utlopp eller eljest, när därigenom större snöanhopning kan uppstå.

3. Är å tak, som har en lutning av 1:4 eller mera, taknocken belägen mer än en meter från uppstigningsöppning, skall järnsteg anbringas mellan denna och taknocken eller, om uppstigningsöppningen endast är avsedd för förbindelse med skorsten, mellan öppningen och skorstenen. Är å sådant tak avståndet i sidled mellan skorsten, som skall rensas av skorstensfejare, och närmaste uppstigningsöppning större än en meter, skall mellan denna och skorstenen takbrygga utföras med en bredd av minst 25 centimeter eller taknocken avplanas till minst 15 centimeters bredd.

4. Takfönster med större dageröppning än 60×80 centimeter samt lanterniner skola, om de uppskjuta mindre än 35 centimeter över takytan, upp- till och vid sidorna omgärdas med skyddsräcke av minst 50 centimeters höjd.

3 mom. Finnes för viss stad med hänsyn till ortsförhållandena eller andra särskilda omständigheter icke behov av sådana anordningar till skydd mot olycksfall, som i 2 mom. sägs, må Konungen på framställning av byggnadsnämnden förordna, att bestämmelserna i fråga tillsvidare icke skola gälla för staden.

Denna kungörelse träder i kraft den

Bestämmelserna i 1 mom. första stycket första punkten samt 2 mom. skola gälla även i fråga om redan uppförda byggnader, därvid skall iakttagas:

att föreskrivna åtgärder skola vara utförda senast inom fem år från nyssnämnda dag; samt

att byggnadsnämnden skall övervaka bestämmelsernas tillämpning och göra för ändamålet erforderliga besiktningar.
